

יח יח וירא אליו יהוה באלני ממרא * ואתגלי לה יי במישרי ממרא

לקט בהיר

רשי"י

(א) ההכרח הוא שלא מצינו כאן שום דיבור ואמירה שבשצילה נגלה אליו (חוקוני), ואין לומר שהאמירה היא ויאמר ה' זעקת קדום וכו' אלא שהפסיק שבצורה זיקש אל נא תעבור וכו', והמתין לו הקב"ה. זה אינו שא"כ מאמר וה' אמר המכסה וכו' היה צריך להיות קודם וירא (ג"א), ועוד נצוה של זעקת קדום היתה כשליה המלאכים ולא נצוהו (ב"ב), ומדאמר הכתוב תיבת אליו ולא אמר אל אברהם כדקא יאות להתחלת הענין ש"מ שהתגלות זאת מקושר ומחובר לפי מילה שבקוף פרשה שלפניה (רא"ם), ומדלג אמר וירא ה' אליו כנהוג בכל מקום, ודאי שכוונתו להדגיש תיבת אליו ולומר שהתגלות היתה אליו לזכרו לבקרו ולרפאותו (אודה"ח): (ב) ולא אמר לבקרו, כי טעם זיקור חולים הוא כדי שיראה נצטרו ויבקש עליו רחמים, וזה לא שייך כאן, אלא ללמד לדורות (מ"ל): (ג) לא ראינו הכרח לזה מן הכתוב, אלא הסברה כן נותנת, שהגם שהסכנה היא יותר צד ימים ראשונים וצפרט ציוס א', מ"מ ציוס ג' נחלה ונחלש כל הגוף ומרגיש בצער יותר, והזיקור הוא משום צער וכאז החולה לא משום סכנתו, משא"כ חילול שבת הותר משום סכנה ולא משום צער (ג"א), או אפשר שאה"נ לא ראה רש"י בדברי רבי חמא שום הכרח לא מן הכתוב ולא מן הסברה, אלא קבלה היתה בידו, ולזה מביא רש"י דבר בשם אומריו מה שאין דרכו לעשות כן (מ"ל), ולפי"ז צריכים אנו לומר שמילתו היה צד"ו ציוס י"ז צו, ומה שאמר לו כעת חיה לאו איוס שעמדו צו, אלא כעת חיה מיוס הבשורה (רא"ם): (ד) אבל ענר ואשכול יעוזהו שלא למוט (ב"ר), ואין זה אומר שמל עצמו בשביל שממרא אמר לו כן, לא כן הוא, אלא שאל עצמם לידע איזה מהם אהבו באמת (רא"ם), או כדי שלא יאמרו שעשה הדבר בלא יסוב הדעת שהקב"ה ערצבו והממו כמו שמצינו בעקידה (ג"א), או אפשר שאה"ע היה לצו חלול בקרבו והיה מתאוה להסתה כדי שיעול שער, וענר ואשכול הבינו כוונתו ורצו לזכותו כי לדיקים גמורים היו, אבל ממרא לא רצה

אור החיים

(יח) **א. וירא** אליו ה'. יש לדעת למה שינה ה' להקדים הרואה"ן קודם הנראה שבתחיל לדבר צד"ו שהיה לו לומר וירא ה' אליו, וכמו כן מצינו שבדבר בכל המקומות הקודמות (לך ו"צ ז') וירא ה' אל אברהם וגו' לזרען וגו', וירא ה' אל וגו' אני אל שדי (שם י"ז א'). עוד צריך לדעת מה נאמר לאברהם בנצוהו ז'. ורז"ל אמרו (צ"מ פ"ו): כי צא לבקרו מכאז מילתו, אלא שלא החכר רמז לדבר זה בכחצו. ונראה כי כוונת הכתוב הוא שצא להודיע שהשרה ה' שכינתו עליו (ועשה מרכבה לשכינה, ותמלא שאמרו ז"ל (צ"ר מ"ז) האצות מרכבה לשכינה. והוא אומר וירא אליו ה' שגילה ה' שכינתו אליו, ולזה הקדיש תיבת אליו

להזכרת ה' לומר שנתגלית עליו השכינה) מה שלא היה נשמע באומר וירא ה' אליו כי ה' יפסיק צין הגילוי למתגלה צו והבן. ולזה תמלא שלא נאמר עוד וירא בכל הנצוהות הנאמרות לאברהם אחרי זאת אלא ויאמר ה' כי מצינו הוא לפניו עטרה לראשו. עוד יראה לומר כי אחר שמל אברהם אז נגלה בצשרו וי"ד רשימא קדישא (תנחומא לו, זוהר ח"א ז"ה) והוא אומר וירא אליו ה' (י), והוא מאמר הזוהר (סוף פרי לך) ח"ל וכל מאן דשריא ציה רשימא קדישא שריא ציה שכינתא. עוד יראה כי באמצעות המילה נראה ה' אליו בשלימות כללות אור עליון, כי יש בצחינת הוראה צרוך הוא הדרגות זו למעלה מזו ומה שהשיג אחר המילה היא נצוהו

אור בהיר

(א) שהוא אברהם. כלומר, תיבת אליו. (ב) והוא הקב"ה, שהתחיל צו באומר וירא. וקושיא זו כפולה היא, שחוק ממה ששורת הדיבור הוא לומר קודם מי שראה, שהלא ממנו ותחיל הסיפור. חוק מזה הלא התחיל צו ועליו לגמור צו, ולא להפסיק צין וירא וצין ה'. (ג) פי' בתמידות. (ד) פי' מאחר שעקב תיבת אליו ממקומו וסמכו לתיבת וירא, הראה צוה שרצונו להדגיש. (ה) פי' השינוי מראה שלא צא רק לספר שנגלה אליו, שמאמר וירא אליו, הלא כבר נגמר הסיפור, ומה שאמר עוד תיבת ה', צא לספר

אליו* בחלקו"י בקש לעמוד ל סימן לצניך שנ יושצין, שנאמר צ"ה: פתח ד ויכניסם צביתו חמה מנרתיקו שנינו נוסחאות י עליו. וזה צין אז לכל גורם לזכות זה ו פירושו שהיה יו ואם היה צין הנ דחיתנהו לתרוויי וכדי שלא יהיה באבלו ובחליו, לכ היה בדבר לומר נכון, אלא כמו ה דידיים בשעת ה בהשראת שכינתו צדיינים, וגם לשו סיפר זאת שבשז ומפני זה ישב ש מזה, אלא ודאי צריך לומר, שמת

שלימה, חה ה ולא אמר וירא מהרואה אליו ולזה הקדים ו היה נשמע ל שחכיר תיבת פי' לזכרו של שאמרו ז"ל נ

עוד דבר, שאופן נימול חסר אות י לגיהסם, אלא וענ

מצוה מלא ונאלק - מלאך ההגדלות באפי קוצשא דכין בוא

והוא יתב בתרע משבנא במיחם והוא ישב פתח-האהל בתם היום:

רש"י

לקט בהיר

אליו* בחלקו^(ח) (תנח" - ב"ר מ"ב ח') ישב. ישב כתיב^(ז) בקש לעמוד אל הקב"ה שב ואני אעמוד, ואתה סימן לבניך שעתיד אני להיטב^(ז) בעדת הדיינים והן יושבין, שנאמר (תה"פ פ"ב) אלהים נכב בעדת אל (תנח" - ב"ר): פתח האהל. לראות אם יש עובר וש"י ויכניסם ציתו (ב"ר): בתם היום. הוליא הקב"ה חמה מנרתיקה^(ז) שלא להטריחו באורחים (תנח" - ב"ר שיעו נוסחאות * עליו.

להיות מסית הגם שתכליתו טוב (מ"ל): (ה) ומן הסתם היה דר אלל כל הג' בעלי צרות פעם צכה ופעם צכה, שאל"כ מה חידוש ורבותא יש בדבר, ואם אין שום חידוש למה יספר הכתוב דבר שאין צורך בו, ולו יהיה שדר אללו בקביעות, וכמו שהעידו הכתובים ויצא וישב באלוני ממרא (י"ג י"ח), והוא שכן באלוני ממרא (י"ד י"ג), אעפ"כ זכות גדול הוא לו, והמגיד מראשית אחרית והמסבב כל הקיבות לא לחנם סבב כן שאברהם ידור אללו עת התגלות (רא"ם),

וזה בנין אב לכל התגלות שהיו כולם בחלקו, אלל שהמתין הכתוב מלספר זאת עד שעת המילה כדי שנדע שדבר המילה היה גורם לזכות זה (בא"י): (ו) פי' הקרי הוא יושב וכתיב חסר אל"כ הוא ישב, והנה אם היה צין הקרי וצין הכתיב יושב פירושו שהיה יושב כלומר רגיל היה לישוב פתח הבית, ופשוט הוא שכשראה מלך מלכי המלכים עומד עליו שעמד לכבודו, ואם היה צין הקרי וצין הכתיב יושב פירושו שאז בשעה המדובר כשנגלה עליו הקב"ה ישב ולא עמד לכבודו, אבל השמא דאיתנהו לתרווייהו האיך אפשר לקיים שניהם, אם לא שתאמר חד על הרצון וחד על המעשה, שהקב"ה צוה לו שצ (רא"ם), וכדי שלא יהיה קשה הלא אמרין במו"ק כ"ז ע"ב ופסקו רמב"ם וש"ע שאין אומרים לאבל ולחולה שצ שמשמע שישב באבלו ובחליו, לכן הוסיף לומר ואני אעמוד פי' לגבי עמידה שלי אני אומר לך שב (מ"ל), ואומרנו ואתה סימן וכו' ר"ל צורך היה בדבר לומר שב משום פועל דמיוני (צל"ד): (ז) אין הפי' כמו ב' בני אדם א' יושב וא' עומד, אפילו דרך משל אינו נכון, אלל כמו שהיה כאלן שבשכר הכנת חריזות אע"ה היה הקב"ה עומד עליו פי' היתה לו השראת השכינה, כמו כן הדיינים בשעת המשפט שרוצים לעמוד פי' דנו באימה ובכבוד ראש מפני פחד מלא כל הארץ כבודו, אז אני אעמוד עליהם בהשראת שכינתי ובסייעתא דשמיא (בא"י), וכן הוא בלימוד תורה וכל מצוה ומצוה, אלל משום שפסוק בתהלים נאמר בדיינים, וגם לשון ישיבה שייך בדיינים נקט דיינים (בר"א): (ח) דאל"כ למה ישב שם, ואם מעשה שהיה כן היה והכתוב סיפר זאת שבשביל זה ראה המלאכים ורץ, למה כחם היום, אלל ודאי דבר אחד הוא שמפני חוס היום לא היו אורחים באים ומפני זה ישב שם (רא"ם): (ט) מאי כחוס (גמרא), פי' למה בכ"ף, שאם לומר שאינו דיוק אלל קרוב לו מה יאל לנו מזה, אלל ודאי כאותו יום הידוע שנאמר (מלאכי ג') כי הנה היום בא בוער כתנור (רא"ם): אבל פשוטו פשוט הוא, ואין צריך לומר, שמעשה זה היה כשהיום חס ציומר, והוא באמצע היום שהוא שש שעות כדאימא בצרכות כ"ו: (י) כאילו היה

אור החיים

שלימה, חס הודיענו הכתוב באומרנו וירא אליו ה' ולא אמר וירא ה' אליו שנתכוין לומר כי מה שהגיע מהרואה אליו הוא כל צחינת הו"ה שם הנכבד ולזה הקדים אליו ואחר כך הזכיר המושג מה שלא היה נשמע אם היה מקדים להזכיר השם קודם שזכיר חיצת אליו ודו"ק. עוד יראה לומר וירא אליו פי' לזרוכו של אברהם בא האלהים, וכאן רמז מה שאמרנו ז"ל לבקרו. ח"ל רבותינו במסכת מליעא

אור בהיר

עוד דבר, שאופן התגלות היה ה', וכן בדרך הג'. ותמליט דברי הוה"ק הם: אני קל שד"י, בשמי הקדוש יש ג' אותיות, וכל עוד שלא נימול חסר אות יו"ד, ואין ניכר בו רק שד"י, אבל התהלך לפני בנות מילה, ואו והיה תמים, ולא ישלוט בו עוד "שד" וכו' ולא נחית לגיהנם, אלל ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ. (ו) וזה הצחינה כמו בדרך הא', שממה שהקדים חיצת אליו ראה להדגישו.

רא
ועה
לחו
דני
לה
יהם
ירח
זותו
אלל
מים
לא
חמא
ע כן
איום
שמל
זמרו
קרבו
רלה
שלא
צין
עוד
זאת
אשו.
נגלה
ח"ה
ואמר
ציה
ה כי
ללות
'רגות
בואה
שורת
יא וצין
ד(י) פי'
לספר

בעוהשי"ח

ספר

חידושי תורה

מכיל בקרבו דרושים נחמדים שזכינו לשמוע

מפום ממלל רברבן כ"ק מרן

רבינו מהר"א מ"ב שליט"א

אבדק"ק סאטמאר יצ"ו

בלילי שבתות משך שנות

תשע"ג - תשע"ה

יצא לאור על ידי

ועד להוצאת ספרי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שבט שנת תשע"ו לפ"ק

פק"ק קרית יואל יצ"ו

5

פרשת וירא

המורה.

נו למתן קדם מה ית ההר, ד שכפה להס אס זס תהא אי אהני (ירושלמי י"ד.

אמרין אבותינו, המורה שנאמר לאומים ו, וקי"ל א, דאגב ב אונסא דה, ותו

ות רבא, א דס"ל ה זריכה נת, ואס יתא צבן ס"א (פ"א זנה ארץ ועמ מתן י' וקבלו תן תורה צא זכינו

7 ← וירא אליו ה' באלוני ממרא, ופירש"י הוא שנתן לו עצה על המילה, לפיכך נגלה אליו בחלקו. ויש להצין מהו שכר זה מדה כנגד מדה.

ויל"פ על פי דברי המפרשים (צפנת פענח ערך שכר ועונש, כסף נבחר פ' וישב עמוד עט) דשכר טוב הוצפון לנדיקים לעתיד לבא, הוא מה שיזכו לראות בשכינת עוון, וכמו שכתוב (ישעיה כה ט) ואמר ציוס ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו, ולכן אסור להסתכל בשכינה בעולם הזה, ע"ש. (וכן כתב בעוללות אפרים מאמר לז).

אמנם כתב בתצואות שור (בכור שור בבא בתרא ט:) דהא דשכר מצוה צהאי עלמא ליכא (עירובין כב.), היינו רק במצות עשה, דכיון שאין עונשין על ציטולה, ליחא נמי שכר, אצל על לא תעשה דמלקין ומענישין עליה בעולם הזה, אין הכי נמי שיש שכר בעולם הזה, עכ"ד. ולפי זה כתב בלב אריה (חולין קמב.) דפסקא ומילה שיש בהם כרת, כיון שיש ציטולס עונש בעולם הזה, יש בקיומם שכר בעולם הזה, עכ"ד. וזוה יש לפרש מה שאומרים (הרחמן לברית מילה) הרחמן הוא יצרך את הילד הנימול לשמונה וכו' ויזכה לראות פני השכינה שלש פעמים בשנה, והיינו כי מאחר שנימול יזכה לשכר בעולם הזה, ולראות פני השכינה בהיותו בעולם הזה.

ולפי זה כיון שממרא נתן לאברהם עצה על מצות מילה, היה לו חלק במצוה זו, ולפיכך נגלה ה' אליו בחלקו, שהרי על מצות מילה זוכה לשכר בעולם הזה לראות פני השכינה. (חשע"ה) L

*

וירא אליו ה' באלוני ממרא, פירש"י הוא שנתן לו עצה על המילה, לפיכך נגלה אליו בחלקו. ונתקשו המפרשים צביאור הדברים, דחס ליה לאברהם שהיה מסתפק בקיום מצות ה'.

ואפ"ל על פי חקירת האחרונים (הובא באורך בשדי חמד ערך ז כלל א ב ג) אס מותר להשהות את המצוה כדי לקיימה בהידור לעשות מצוה מן המוצחר, או זריזין מקדימים למצות עדיף ואין מחמיצין את המצות אף לקיימה בהידור, וכתב א"י זללה"ה צייטצ לב (סו"פ לך עמוד קכד) שיש להציא ראייה דרשאי להמתין כדי לקיים מצוה מן המוצחר, שהרי אברהם אבינו קיים כל המורה כולה (יומא כח.), ומכל מקום לא מל את עצמו עד שלא נצטווה, וכתבו הטעם, דשאיני מילה שאינו יכול לקיים כי אס פעם אחד, וקיימא לן (קידושין לא.) גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, לכן המתין עד שיצונו השי"ת, למען יהא מצווה ועושה ויקיים מהמוצחר, הרי דבכי האי גוונא רשאי להמתין, עכ"ד.

ומעתה י"ל כי אברהם אבינו לא נסתפק כלל חס ושלום אס יקיים מצות ה' לאחר שנצטווה, ומה שנתייעץ על המילה היה צטרס שנצטווה, אחר שכבר השיג וידע שעמיד הקצ"ה לצוותו על המילה, ואז היה מסופק בדבר זה אס ימול עצמו צטרס שנצטווה, והיה ספיקו בחקירה זו, אי זריזין מקדימין למצות עדיף, או אמרינן דעדיף לקיים מצוה מן המוצחר, וימתין עד שיצטווה ויהיה מצווה ועושה, וממרא הוא שיעץ לו דעדיף לקיים מצוה מן המוצחר.

6

ג וַיִּקְרָא אַבְרָהָם אֶת־שְׁם־בְּנוֹ הַנוֹלָד־
 לוֹ אֶשְׁרֵי־יְלֵדָהּ לְוֹ שָׂרָה יִצְחָק; ד וַיִּמַּל־
 אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק בְּנוֹ בֶן־שְׁמֹנֶת
 יָמִים כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים; חמישי
 ה וַאֲבָרְהָם בֶּן־מֵאָה שָׁנָה בְּהוֹלֵד לוֹ
 אֶת יִצְחָק בְּנוֹ; ו וַתֹּאמֶר שָׂרָה צָחֵק
 עָשָׂה לִי אֱלֹהִים כָּל־הַשְּׂמֵעַ יִצְחָק־לִי

ג וקרא אברהם ית שום ברה
 דאתיליד לה דיילדת לה שרה
 יצחק; ג וקרא אברהם ית שום
 ברה דאתיליד לה דיילדת לה
 שרה יצחק; ד וגור אברהם ית
 יצחק ברה בר מניא יומין במא
 די פקיד יתה יי ה ואברהם בר
 מאה שנין בר אתיליד לה ית
 יצחק ברה; ו ואמרת שרה חדוא
 עבר לי יי כל דשמע יחדי לי:

ז ואמרת מא
 לאברהם קיינ
 שרה ארי ילידי
 ח ורבא רבנא
 אברהם משת
 דאתחסייל ית
 שרה ית בר
 דיילדת לה
 י ואמרת לאבן
 הדיא וית ברה
 אמתא הדיא ע

לקט בהיר

רש"י

להגר כשאמר לא יירשך זה (אליעזר) כי אם וגו'
 (מ"ל: ד) פי' תיבת אותו אין פירושו לאברהם, שא"כ
 היל"ל אפ"ו או אליו או לו, אלא שייך לתיבת למועד, כלומר
 לאותו המועד אשר דבר, לזה מביא ראייה מאונקלוס שאינו
 מתרגם דמליל עמיה אלא דמליל יתיה, ועדיין אינו מספיק
 שתיבת אותו הוא מראה באצבע על איזהו דבר פעולה
 הנעשית על ידי דיבורו, כלומר דבר אותו כמו עשה אותו
 בדיבורו, וזה אינו, שהוא לא עשה את ט"ו בניסן בדיבורו, הוא עשה את המאמר ולא את המועד, לזה הוסיף רש"י שקבע
 שריטה בכותל א"כ עשה פעולת המועד בדיבורו שהוא הקביעות והשריטה ועל אותו קביעות מראה תיבת אותו
 (רא"ם: ה) ז' דברים תיקן רבינו, הא' שאין פי' יצחק שחוק ולעג אלא שמחה, ועוד שאין תיבת לי פשוט כמו בשאר
 מקומות שפירושו אלי לחבר לי ולהוסיף לי, אלא פירושו בשבילי על ישועתי, אבל לפי האגדה אה"ע יהיה פירושו פשוט
 (בד"א), ועוד הולך להביא האגדה משום הקושיא שרה נפקדה אחריים מה אינפת להם (ב"ר), ולפי המדרש מה שאמר
 הכתוב כל "השומע", כי מי שמע פקידת ונסים שנעשו לשרה ידע שבכותה נפקדו השאר ושמתו עמה, אבל הרחוקות שלא
 ידעו את שרה הגם שנפקדו חלו במקרה (נח"ק), ומה שאמר הרבה "חוליס" עיין לקמן אות י"ח:

אור החיים

העלוין להוליד ולא היתה לו אלא מעלמא דנוקצא
 יכוין הכתוב כי ילדה אז וגם ילדה זו הכנת לידה
 אחרת לזקנה שנית של אברהם, כי יש לך לדעת כי
 מן ההחלט הוא להשיג אדם צעולם הזה דבר חדש
 אם לא יקדים הכנת המקבל כידוע לחכמי אמת,
 ואם לא היתה ליחזק אלא הנפש שמעלמא דנוקצא
 והיה חסר הכנת הקבלת נפש מעלמא דדוכרא לא
 תועיל לו העקודה, וזה הוא שדקדק לומר ותלד וגו'
 הודיע שילדה לז' זמני זקנתו הא' היא עת לידתו
 והב' היא ההכנה לעת זקנה אחרת של אברהם

שהיא זמן העקודה. או ירמוז לזקונו זקנתו וזקנת
 אשתו על דרך (לעיל י"ח י"ג) אומרו אחרי צלתי
 וגו' וחדוני זקן:
 ג. בנו הנוול לו אשר וגו'. פי' פירוש להיות שיש לו
 צן אחר שהוא ישמעאל לזה אמר הנוול לו
 לדבר הנאות לו להקראות עליו לתכלית תאותו מה
 שלא אמר הכתוב כן בלידה ישמעאל. ואומר אשר
 ילדה לו שרה רמז למה שהיו מתפללין תמיד
 אברהם היה אומר כל הזרע שלי יהיה מנדקת זו
 ושרה גם היא וכו', כנגד תפלתה אמר ילדה לו,

אור בהיר

קג) כל זה מיומר, והיה די ויקרא אברהם את שמו יצחק.

צעולם: (ו) מי
 וחשיבות, כמו
 כ"ו) מי צרא או
 הקצ"ה מצטוה
 ולא אמר דבר, ג
 לאברהם (צ"ח):
 לשון רבים, צו
 עמסה"ו) והיניי
 ילדה שרה אלא
 - צ"מ פ"ז): (ח) ו
 משתה גדול.
 ואבימלך (תנח"כ)
 כוכבים"ו), כמו
 (ד"א) לשון גילו
 צו, (ד"א) לשון
 הנערים וישחקו
 מתשובת שרה ג
 אהה למד) שהיו
 ש"י ימה הוא ומי הוא - ו
 דעת אידך מנא צו
 אם ימים רבים, או
 הזמין, אלא ודאי
 לשון נקבה, וליחא.
 הוא שפי' מצחק ו
 וכמו שאמר רש"י
 למה הוציא הכתוב

עם־בני עם־יצחק: וירע הדבר מאד
 בעיני אברהם על אודת בנו: ויאמר
 אלהים אל־אברהם אלירע בעיניך
 על־הנער ועל־אמתך כל אשר תאמר

יא ובאיש פתגמא תחדא בעיני
 אברהם על עיסק ברה: יב ואמר
 יא אברהם לא יבאש בעיניך על
 עוילמא ועל אמתך כל די תימר

לקט בהיר

רש"י

אני זכור ונוטל פי שנים ויואלים צדקה ונוטל קשתו
 ויורה זו חלים, כמה דלח אמר (משלי כ"ו י"ח)
 כמתלכלה היורה זקום וגוי, ואמר הלא מלחמך* אני
 (ב"ה): עם בני עם יצחק, מכיון שהוא בניו* חפילו
 הם אינו הגון כילחמך, או הגון כילחמך חפילו אינו בני
 חין זה כדאי לירש עמו, ק"ו עם בני עם יצחק
 ששתיים זו (ב"ה): (יא) על אודות בנו. ששמע
 שילח* לתרבות רעה (י) (תנח"ש שמוח א' - ש"ר א' א')

זוה ד' סברות, סברת ר' לוי שמלמד שהיה מריב על הירושה
 גם זרק זו חלים ואמר מלחמך אני, ומציא ראה מן הכתוב
 שמלכו ענין זה שהוציאו הכתוב בלשון מלחמך, וזה היותר
 פשוט לפי הענין, לזה מציא רש"י דעה זו בפסוק הסמוך
 בפסוקים ואינו אומר, "דבר אחר", ובפסוק זה מציא ג'
 סברות תנאים הקודמים מאחר שאין הכרע בתיבת מלחמך
 והסברא נוחת שעל כולם מכיון הכתוב, שאל"כ למה קתם
 ולא צירר כוונתו, גם אפשר שהתנאים אינם חולקים זה על
 זה אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא כל א' מה שמלא

שינוי נוסחאות * משחק * על שיצא

(ובדפוס הא' יתחא לתיבת ד"ה) ותנא זה שאמר שפיכת דמים סבירה ליה שחון ממה שזרק חלים בילחמך ולא עלתה לו
 השפיכות דמים גם שפך דמים בלחמך ממש שהלא מלא פסוק חון מפסוק של ר' לוי, ומאחר שהם ג' תנאים מציא רש"י
 דבריהם בדבר אחר (רא"ם): (יב) בן הגבירה, וישמעאל בן השפחה, ואם ישאר פה יהיה גם גופו קנוי ליצחק ופשיטא
 שלא יירש, ומה שאמר שאין כדאי לירש עם הגון כילחמך חין פירושו שלא יירש כלל מנכסיו שאסור לקנות בן שאינו הגון שלא
 יירש מנכסיו, אלא הפי' עמו, כלומר אינו כדאי לשאר על הנחלה ולקרית הנחלה על שניהם וידורו וישלטו בשוה, אלא מן
 הראוי שיקרא הנחלה על שם ההגון ויסלק את שאינו הגון דמיים וילך לו, כמו שעשה אברהם עם בני קטורה (רא"ם), עי"ל
 שאין המדובר מנכסים גשמיים שהיה או לאברהם אלא מהנצטות שנאמרו לאברהם ולרעו, כמ"ש (י"ז כ"א) ואת בריתי
 אקים את יצחק אשר תלד לך, "שרה", וגם כאן הודה הקב"ה לדברי שרה כי בילחמך יקרא לך זרע, וזה מה שאמרה בני אפי'
 אינו הגון שהלא כך הבטיח הקב"ה, או הגון אפי' אינו בני, שהלא הגון הוא וראוי לכל ההנצטות מלד עלמנו (ב"ב), ועיקר
 הדרוש במה שאמרה בני יצחק וחד מיותר שאין כאן ב' יצחק ולה רק בן אחד, אבל ב' פעמים עם עם אין הכרח
 לדרוש, שאגב שאמרה יצחק אמרה עם יצחק ואין קושיא, וכן אל אחיך אל עשו נימן לדרוש שאין כאן ב' עשו ואין ליעקב ב'
 אחים, משא"כ לאדוני לעשו שמאדוני לא ידעין הי אדון לו, ועשו לבדו אינו די שרצה דוקא להזכירו בשם אדון כדי להחניף
 לו, וב' הלמד"ן אינו הכרח לדרוש להכי לא דרשינן כלום, וכן לעבדך ליעקב, אבל מדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה נימן
 לדרוש שהיה די לומר לדבר במשה (רא"ם): (יג) דאל"כ היל"ל לשלחו, או יאמר וירע הדבר ודי, מאי על אודות בנו
 (רא"ם), ועוד למה הרע לו, וכי זקוק הוא לניית לאשמו, ועדיין לא זיה לו הקב"ה לשמוע בקולה (ג"א), אבל חין זה פשוטו

זה אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא כל א' מה שמלא
 (ובדפוס הא' יתחא לתיבת ד"ה) ותנא זה שאמר שפיכת דמים סבירה ליה שחון ממה שזרק חלים בילחמך ולא עלתה לו
 השפיכות דמים גם שפך דמים בלחמך ממש שהלא מלא פסוק חון מפסוק של ר' לוי, ומאחר שהם ג' תנאים מציא רש"י
 דבריהם בדבר אחר (רא"ם): (יב) בן הגבירה, וישמעאל בן השפחה, ואם ישאר פה יהיה גם גופו קנוי ליצחק ופשיטא
 שלא יירש, ומה שאמר שאין כדאי לירש עם הגון כילחמך חין פירושו שלא יירש כלל מנכסיו שאסור לקנות בן שאינו הגון שלא
 יירש מנכסיו, אלא הפי' עמו, כלומר אינו כדאי לשאר על הנחלה ולקרית הנחלה על שניהם וידורו וישלטו בשוה, אלא מן
 הראוי שיקרא הנחלה על שם ההגון ויסלק את שאינו הגון דמיים וילך לו, כמו שעשה אברהם עם בני קטורה (רא"ם), עי"ל
 שאין המדובר מנכסים גשמיים שהיה או לאברהם אלא מהנצטות שנאמרו לאברהם ולרעו, כמ"ש (י"ז כ"א) ואת בריתי
 אקים את יצחק אשר תלד לך, "שרה", וגם כאן הודה הקב"ה לדברי שרה כי בילחמך יקרא לך זרע, וזה מה שאמרה בני אפי'
 אינו הגון שהלא כך הבטיח הקב"ה, או הגון אפי' אינו בני, שהלא הגון הוא וראוי לכל ההנצטות מלד עלמנו (ב"ב), ועיקר
 הדרוש במה שאמרה בני יצחק וחד מיותר שאין כאן ב' יצחק ולה רק בן אחד, אבל ב' פעמים עם עם אין הכרח
 לדרוש, שאגב שאמרה יצחק אמרה עם יצחק ואין קושיא, וכן אל אחיך אל עשו נימן לדרוש שאין כאן ב' עשו ואין ליעקב ב'
 אחים, משא"כ לאדוני לעשו שמאדוני לא ידעין הי אדון לו, ועשו לבדו אינו די שרצה דוקא להזכירו בשם אדון כדי להחניף
 לו, וב' הלמד"ן אינו הכרח לדרוש להכי לא דרשינן כלום, וכן לעבדך ליעקב, אבל מדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה נימן
 לדרוש שהיה די לומר לדבר במשה (רא"ם): (יג) דאל"כ היל"ל לשלחו, או יאמר וירע הדבר ודי, מאי על אודות בנו
 (רא"ם), ועוד למה הרע לו, וכי זקוק הוא לניית לאשמו, ועדיין לא זיה לו הקב"ה לשמוע בקולה (ג"א), אבל חין זה פשוטו

אור החיים

וכנגד תפלתו אמר שרה. עוד ירצה לתת טעם
 לקריאת שמו יצחק ללד שילדה הזקנה לזקן, וכן הוא
 אומר (פסוק ו') לחוק עשה לי וגו':
יא. על אודות בנו. פי' לבל יאל לתרבות רעה
 וישתקט באמונות רעות בלאתו מבית

אור בהיר
 (קנא) מיותר הוא, שמאמרו "הדבר" ידענו באיזה דבר מדבר. (קנב) ואם המדובר רק מהגירוש ללד, למה אמר תיבת
 כל (קנג) ולא אמר על בן, כמו שאמר על אמתך.

קד י
 יקרין
 אמת
 הוא:
 ונסב
 קהנו
 ושלן
 (נ"א)
 טו וז
 ופשו
 (צקו)
 לשרי
 ולא
 רעה
 שכמ
 חמה
 חזרה
 שינוי
 אברה
 לניית
 בקשי
 שנתן
 רק ל
 חזר
 שבין
 חולש
 חביר
 ב"ב
 רע ו
 ותלך
 עקו
 זה
 האו
 דכה
 קנד

קָדַשׁ שָׂרָה קִבְּלָהּ מִמֶּנּוּ אַרְיָ בְּיָצֶחֶק יִקְרוּן קָדַשׁ בְּנֵינָי יִג וְאִפֵּי יֵת בַּר אִמְתָּא לָעַם אֲשׁוּנָה אַרְיָ בְּנָדָה הוּא: יד וְאִקְרִים אֲבָרְהָם בְּצַפְרָא וְנָסִיב לְחִמָּא וְרִקְבָא דְמִיָּא וְיִהֵב קְהָנָר שׁוּי עַל כְּתֻפָּה וְיֵת רַבִּיָּא וְשִׁלְחָה וְאִזְלֵת וְתַעַת בְּמִדְבָּרָא (ג"א בְּמִדְבָּר) בְּאֵר שָׁבַע: טו וְשִׁלְיָמוּ מִיָּא מִן רִקְבָא וְרַמַּת

אֵלֶיהָ שָׂרָה שָׁמַע בְּקֹלָהּ כִּי בִיִצְחָק יִקְרָא לָהּ זָרַע: יג וְגַם אֶת־בְּנֵי־הָאָמָה לְגֹזֵי אֲשִׁימְנוּ כִּי זָרַעָהּ הוּא: יד וַיִּשְׁבְּם אֲבָרְהָם | בְּבִקְרָ וַיִּקְחֵהֶם וְיַחְמֵת מַיִם וַיִּתֵּן אֶל־הָנָר שֵׁם עַל־שִׁכְמָה וְאֶת־הַיֶּלֶד וַיִּשְׁלַחָה וְתִלְךָ וְתִתַּע בְּמִדְבָּר בְּאֵר שָׁבַע: טו וַיִּכְלוּ הַיָּמִים →

לקט בהיר

רש"י

שכחמוז לא נזכר שילא לתרבות רעה, כי מנחק לפי פשוטו שחוק ולעג ואין זה תרבות רעה, ועוד שאמר לו הקב"ה אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך, ולפי המדרש אמתך מאן דכר שמה, גם מה זאת שמע בקולה, גם כי ביצחק יקרא לך זרע (רא"ם): יד והגם שנאמר שפשוטו של מיבת מנחק הוא ע"ז ג"ע ש"ד גם כן נכון מה שלא רצה לשלחו שחשז מה תועלת בגירוש, אולי אוכל להדריכו ולהשיבו, וזה פירוש על אודות בנו פי' סוף כל סוף בנו הוא (לבוש): טו מיבת שמע אין פירושו שמיעת און או הצנה, שהרי שמע אברהם והבין דבריה, אלא הוא מלשון ציית וקבל כמו וישמע יעקב אל אביו ואל אמו, א"כ מה זה בקולה, וכי לקולה צריך לציית היל"ל שמע לה או אליה או שמע ממנה, אלא ודאי פירושו ציית צבחה"ק שהיא הקול הבאה ממנה, וא"כ שלא מחמת בקשתה ורצונה צריך לגרשו אלא מחמת נביאותה, הרי ידעה יותר ממה שהיא ידע א"כ טפל הוא לה: טז מה ילא לנו שנתן להם לחם וחמת מים, וכי מספר הכתוב כל דבר פרטי שאין לנו נפקותא בה, או יאמר אדה לדך, אלא ודאי לדיוק בה, רק לחם וחמת מים, ולהודיע שגם אברהם לא השלים והסכים עם מעשיו הרעים (מ"ל): יז שאם תמצא לומר שהילד חוזר לויקח ויתן לא על שם על שכמה, היל"ל להפך ויקח את הילד ויתן אל הגר ולחם וחמת מים שם על שכמה, אלא ודאי שבין ויקח ובין ויתן שם על שכמה קאי גם על הילד (ג"א): יח ואין קושיא מגמרא ב"מ פ"ז. שעד יעקב לא הוה חולשא, שפירושו שהיה האדם צרי וחזק עד עת בה דברו, ומת פתאום בלי חולשות וחולי, אבל פשיטא שכשהכה אדם את חבירו מכת רצה שהחלה והחלש, כמו כן פשוט הוא שערין הרע הבא מאדם בחירי שעשה רשע (רא"ם), וכן הוא בתוספת ב"ב ט"ז: ולפי ר"ת ור"י היה גם חולי בידי שמים רק חולי של מימה לא היה, ובהכרח לומר כן, שאם לא מחמת חולי העין רע למה לא הלך צרגליו הלא היה אז לכל הפחות ט"ז שנה (בא"י): יט דאי כפשוטו שלא מלאה הדרך היל"ל קודם ותלך צמדבר ואח"כ ותתע, אבל מלשון שלפנינו משמע שמיד כשהלכה מיד ותתע והיתה זאת צמדבר צאר שבע, וצפדר"א

ופשוטו על שאומרת לו לשלחו"י: (יב) שמע בקלה. (צקול רוח"ק שבה) טו, למדנו שהיה* אברהם טפל לשרה צנציות (סס - סס): (יד) לחם וחמת מים. טו ולא כסף וזהב, לפי שהיה שונאו על שילא לתרבות רעה (סס - סס): ואת הילד. אף הילד שם על שכמה"י, שהכניסה בו שרה עין רעה ואחזתו חמה"י ולא יכול לילך צרגליו (ב"ה): ותלך ותתע. חזרה לגלולי בית אביה"י (פי דר"א ל'): (טו) ויכלו

שינוי נוסחאות * שם היא היתה נבואה.

אור החיים

ועקר לו שם בנו ואמר לו כי ביצחק יקרא לך וגו' ובן זה על שם אמו יקרא, והוא אומרו וגם את בן האמה וגו'. ותמצא שחזר אברהם והודה לדבריהם דכתוב וישכם אברהם וגו' ואת הילד וגו' ולא אמר אור בהיר

ואת בנו כי העיד הכתוב על אברהם ק"י): יד. על שכמה ואת הילד. ק"י) פירוש גם אותו שם על שכמה להיות שלא היה רוצה ללאת מצית אביו לזה עקרו כילד ק"י) ושמו על שכמה אור בהיר

קנדה) שהודה ולא בוש. קנדה) לא אמר מה עשה עם הילד, והיל"ל וישלחה ואת הילד. קנדה) ובה מיושב למה קוראו ילד, והוא היה אז לכל הפחות ט"ז שנה.

א בעיני יב ואמר יינד על יי תימר

על קשתו כ"ו י"ח חק* חני חפילו חינו בני גם ינחק . ששמע יר יי א"י,

עלתה לו יצא רש"י ק ופשיטא הגון שלא א, אלא מן "ם), עי"ל יאת צריתי ז בני אפי' ב), ועיקר אין הכרח ליעקב צ' די להחניף משה ניתן אודות בנו זה פשוטו

על אודות ה האמה דיק דברי ה"ק"י) ואל " וגו' ק"י)

אמר מיבת

מִן־הַחַמָּת וּתְשַׁלְּךָ אֶת־הַיֶּלֶד תַּחַת
 אֶחָד הַשָּׂיחִים: ^{טו} וְתִלְךָ וְתֵשֵׁב לָהּ
 מִנְּגַד הַרְחֵק כַּמִּטְחָוִי קָשֶׁת כִּי אָמְרָה
 אֶל־אֲרָאָה בְּמוֹת הַיֶּלֶד וְתֵשֵׁב מִנְּגַד
 וְתִשָּׂא אֶת־קִלְעָהּ וְהִבְדָּךְ: ^{יז} וַיִּשְׁמַע
 אֱלֹהִים אֶת־קוֹל הַנְּעָר וַיִּקְרָא מִלְּאָךְ
 אֱלֹהִים וְאֶל־הַנָּהָר מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר
 לָהּ מַה־לָּךְ הַנָּהָר אֶל־תִּירָאִי כִּי־שָׁמַע
 אֱלֹהִים אֶל־קוֹל הַנְּעָר בְּאֲשֶׁר הוּא־

יֵת רַבֵּינָא תַחַת חַד מִן אֵילָנָא:
^{טו} וְאִזְלַת וַיְתִיבַת לָהּ מִקְבֵּל
 אֲרַחֲקַת (נ"ו) אֲרַחֲקַת (נ"ו) אֲרַחֲקַת
 קִשְׁתָּא אֲרִי אָמַרְתָּ לָּא אֲחֻזִּי
 בְּמוֹתָא דְרַבֵּינָא וַיְתִיבַת מִקְבֵּל
 וְאֲרִימַת יֵת קִלְעָהּ וּבְדָבָתָּ: ^{יז} וַשְּׁמִיעַ
 קִדְמָּה יֵת קִלְעָהּ דְרַבֵּינָא וּקְרָא
 מִלְּאָכָא דַּיֵּי קִלְהָר מִן שְׁמַיָּא
 וַאֲמַר לָהּ מַה־לָּךְ הַנָּהָר לָּא תִדְחֲלִי
 אֲרִי שְׁמִיעַ קִדְמָּה יֵת קִלְעָהּ

דְרַבֵּינָא בַּ
 מוֹלֵי יֵת
 בַּה אֲרִי
 יֵת יֵת עִי
 וְאִזְלַת ו
 וְאֲשְׁקִיאר
 מִימְרָא
 וּרְבָא וְיו
 קִשְׁתָּא:

בניך בלמ
 מה הוא
 לפי מעש
 (ב"ר - ר')
 כשהגלם
 וגו' (כ"ג)
 אחת אל
 בצקשה
 וירחמו ט
 דדניס או
 להם צער
 שהם מלל
 נכנס צגו
 חלום (כ"ד)
 גמל לַיִד
 ומלסטס
 שנינו נוסחאות
 המלאכים
 נותן כח ו
 בערב (כ"ז)
 ישראל בני
 (בלחמו ק
 הענין הול
 מיבת רוצו
 ואין דגוש
 קשת הוא
 הסמוך, ו
 הקשת, או

לקט בהיר

רש"י

ו"ל וכיון שהגיעה לפתח המדבר החמילה טועה אחר ע"ז
 עכ"ל (ב"ב), ופשוט שאין זה פשוטו אלא שאין צריך להציא
 כאן פשוטו שכבר הביאו רש"י לעיל כ' י"ג: (כ) זה המשך
 מפסוק הקודם, שאם לא חועה צדק ימים רבים למה לנו
 המים, הלא מן הסתם נתן לה אברהם מים לפי הדרך שהיה
 לפניה, ולמה לנו דוקא המים ולא הלחם, והגם שהיה כבר
 חולה צנית אברהם שהרי גם אחיו על שכמה אפשר שהחזיק
 עליו החולי בתוך הדרך, ואברהם לא חשב על זה (רא"ם),
 וכן משמע ויכלו המים פתאום (נח"י): (כא) כל נגד
 פירושו קרוב, מנגד רחוק (נח"י), וצ"ר למדו מג"ש,
 ומדכתיב כמטחוי קשת שהיתה אלפים אמה: (כב)
 שהיו"ד לשון רבים היא כמו מן קלה נעשה קלוי, מן
 טחה נעשה טחוי ומיעוט רבים שנים, ואומן יכול לירות אלף
 אמה בפעם אחד (רא"ם). ופי' חגא, שבר, מפלת סנחריב
 שבאדמת יהודה יהיה למצרים לפחד ולשבר, בחגוי הסלע
 צנקוקי ושברי וציקועי הסלע: (כג) מדאמר עוד הפעם

המים. לפי שדרך חולים לשחות הרבה (כ"ה)
 (עז) מנגד. מרחוק (כ"ה) (כ"ה): כמטחוי קשת.
 כשחי טיחות (כ"ה) (כ"ה), והוא לשון יריית חץ בלשון
 משנה (ספדי מ"ו). שהטיח באשתו על שם שהזרע יורה
 כחץ, וא"ת היה לו לכחוצ כמטחי קשת, משפט
 הוא"ו ליכנס לכחץ, כמו (שה"ש צ' י"ד) בחגוי הסלע
 מגזירת (ישעי' י"ט י"ז) והיתה אדמת יהודה למצרים
 לחגא, ומגזירת (חב"ק י"ז כ"ג) יחוגו וינעו כשכור, וכן
 (חב"ט י"ה ו') קלוי ארץ מגזרת קלה: ותשב מנגד. כיון
 שקרב למות הוסיפה (כ"ה) להתרחק: (יח) את קול
 הנער. מכאן שיפה תפלת החולה (כ"ה) מתפלת אחרים
 עליו והיא קודמת להתקבל (כ"ה): באשר הוא שם.
 לפי מעשים שהוא עושה עכשו (כ"ה) הוא נידון, ולא
 לפי מה שהוא עתיד לעשות, לפי שהיו מלאכי השרת
 מקטרגים ואומרים רשע"ע מי שעתיד זרעו להמית

ותשג מנגד (בא"י): (כד) ואין זה דומה למאמר חז"ל ברכות ה' אין חבוב מחיר עלמו מצית האסורים, כי שם המדובר
 שיחוק עלמו בכחו וצויות לדקתו וקדושתו וע"י כן יהיה הקב"ה בעורו, אבל ע"י תפלה הלא הקב"ה הוא ממיר אותו, וכן
 הוא במשל, אם האוסרו ריחם עליו והתירו לא החבוב התיר את עלמו (ג"א), עוד י"ל כי סתם יסורין הנאים על האדם הוא
 רמו ואזהרה מן השמים לעוררו בעוד מועד ורונה ה' בתשובת רשעים ומתאוה כציכול לתפלת אצוינים שמתוך צרה, ופשוט
 שתפלת עלמו יותר מתקבל שזה סימן להכנעתו, אבל כשכבר נגזרה גזירה לא יועיל סתם תפלה וצריך לדיק לבטל הגזירה,
 ופשוט שהצדיק בעלמו לעלמו אינו יכול לעשות זאת (מהרש"ל): (כה) ההכרח פשוט שאין טעם לומר במקום שהוא שם
 כי ודאי שלא שמע ממקום אחר, אלא באופן שהוא שם, רבים מקשים מנן סורר ומורה שנהרג על שם סופו, ואם קושיא זו
 קשיא יש עוד להקשות, למה קטרגו המלאכים ממה שעתידיים בניו לעשות ולא קטרגו מעתידות עלמו ידו בכל מלכטים את
 הבריות וכו' וכו', אלא ודאי אין זו קושיא מב' טעמים, ראשית חילוק יש בין עונש שלמעלה ובין צ"ד שלמטה, כי כל עונש

בְּאַרְץ הַנְּגֹב: אַסְּ וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוּחַ
 בַּשָּׂדֶה לְפָנֹת עָרֵב וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיִּרְא
 וַהֲנֵה גִמְלִים בָּאִים: סד וַתֵּשֶׂא רַבְקָה
 אֶת־עֵינֶיהָ וַתִּרְא אֶת־יִצְחָק וַתִּפֹּל מֵעַל
 הַגִּמְלָה: סה וַתֹּאמֶר אֶל־הָעֶבֶד מִי־הָאִישׁ
 הַלְּזֹה הִהְלִךְ בַּשָּׂדֶה לְקַרְאֵתָנוּ וַיֹּאמֶר
 הָעֶבֶד הוּא אֲדֹנָי וַתִּקַּח הַצֵּעִירָה
 וַתִּתְּכֶם: סו וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק אֵת
 כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה: סז וַיְבֹאֶהָ
 יִצְחָק הָאֵלֶּהָ שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת־

סג ונפק יצחק לצלאה בחקלא
 למפני רמשא וזקף עינהו וזוא
 והא גמליא אתן: סד וזקפת רבקה
 ית עינהא וזות ית יצחק
 ואתרכינת מעל גמליא:
 סה ואמרת לעבדא מן גברא
 דיכי דמהלך בחקלא קנדמותנא
 ואמר עבדא הוא רבוני ונסיבת
 עיפא ואתכפיאת: סו ואשתעי
 עבדא ליצחק ית כל פתגמיא די
 עבד: סז ואעלה יצחק קמשכנא
 וזוא והא תקנין עובדא

בעוכרי שר
 רבקה וזות
 ואתנחם יצ
 אמה: א ואו
 אתתא ושמו
 לה ית זמרן
 וית מדון וז
 ג ויקשן אולי
 ובני דין הו
 וקנינון: ד ובנ

רש"י

לקט בהיר

ובין שור, ושם היה הבאר שנאמר (ע"י י"ד) הנה בין
 קדש ובין צדק: (סג) לשוח. לשון תפלה (צ"ר - ע"י
 ז'), כמו (תהי ק"צ א') ישפך שיחו: (סד) ותרא את
 יצחק. ראתה אותו הדור" וכו' ותוכה* מפניו (צ"ה):
 ותפל. השמיטה עלמה (לארץ), כתרומתו
 ואחרכינת, העתה עלמה לארץ (ולא הגיעה עד*
 הקרקע), כמו (י"ד) העי נח כדך ארכיני, ויע שמים
 (ע"י כ"ג י"י) וארכיני, לשון מועה לארץ, ודומה לו (תהי ל"ז
 כ"ד) כי יפול לא יועל, כלומר אם יעה לארץ לא יגיע
 עד* הקרקע: (סו) ותתכם. לשון ותתפעל, כמו
 (ל"ה ה') ותקצר, ותשצר (ע"י ד' י"ח): (סז) ויספר
 העבד. גלה לו נסים" שנטשו לו שקפלה לו הארץ
 ושמדמנה לו רבקה בתפלתו (צ"ה): (סז) האהלה
 שרה אמו. ויבאה האהלה והרי היא שרה אמו,
 ש"י ותוה - ותמה - הדור ותבייש ממנו (רמב"ן). לקרקע - לקרקע.

שבעתו הכניס שפחת אמו בזמקוס אמו ולא היה חושש
 שיליד אביו צנים חוץ ממנו (בא"י): (סח) שור וצדק
 אחד הוא שעל שניהם מתרומיין חגרא, ובמקום אחד אמר
 ששם היה הבאר, ובמקום אחר אמר ארנה הנגב הרי שארץ
 הנגב הייתה אצל הבאר (רא"ם): (סט) פי' ולפני ה' ישפך
 שיחו ודאי שתפלה היא אצל כאן היה אפשר לומר שפירושו
 שיחה שילא לדבר עם מי שהוא (תוספת). גם היה אפשר
 לפרשו מלשון ענפי אילן (וכן פירש רש"ע ז"ל) ללכת בין
 השיחים, אצל יוקשה מה משמיענו בזה הכתוב אם לא שמיקן
 תפלת מנחה (יפ"ת): (ע) פי' ראתה שהוא הדור בתוארו
 ותשנה שהוא שר וחשוב מגדולי הארץ, ועדיין לא ידעה
 שהוא יצחק שרק אח"כ שאלה, וזה לשון רש"י דניאל ח'
 ט"ו כל מקום שנאמר הלו בעל צורה הוא יצחק נדמה לאביו
 בללם ובדמות שנקרא האיש הלו זהו הנני שהאב זוכה לבנו
 עכ"ל: (עא) פי' מחמת רוב ההתפעלות ודרך ארץ ומדת

כלומר (ע"ה) ונעו
 שכל זמן ששרי
 לערב שבת וז
 האלה"ה, ומ
 (צ"ה): אחרי
 קיימת כרוך
 צאשתו" (פד)
 ונקראת קטור
 ושקרה פחה
 מאברהם (צ"ה)
 ראשי אומות
 לישבו על* ו
 מחנה, וא"ת
 הרי לנו תיבוי
 צראשם כמו ו
 נכה רגלים, וז
 ג' ורחל
 שינוי נוסחאות ונעשו
 ילה אדם. עם לשו
 אשה ודאי שהוב
 זו מה דאמר הו
 חזרה לע"ו, ולפי
 קטורה בחול"ם
 שעשאה תשובה,
 שבע"ו אין חילו
 לשון רבים, וכן
 אמר ובני דין ו
 והיו נטושים על

הסתוות שהיתה לה הטמה ראשה וגם גופה לצד מטה, שאין טעם לומר שנפלה ממש בעבור שראתה אותו, ומביא ראיות
 שאיתרכינת אין פירושו נפילה ממש אלא הטיה, וכן יש ראיה מן הכתוב שנפילה יוכל להיות השמטה והטיה
 (רא"ם): (עב) ובזכר התפעל, כי שורש הטיבה כסה וחסר הה"א כמשפטו ומי"ו הראשונה שימוש לנקבה לעמיד אלא
 שהוא"ו מהפכו על עבר, ומי"ו השני הוא שימוש על התפעל כלומר קבלה הכיסוי ונעשה מכוסה, וצ' ראיות שמביא רש"י הם
 על משמעות הטיבה ופירושה, שאין פירושה כיסה את עלמה או אחרים כמו ותקצר ותשצר אין פירושה קצר את עלמה שבר את
 עלמו או את אחרים, אלא נעשה משובר, אצל במשקל הלשון אינם דומות שזו תתפעל וזה נפעל, ואין חילוק בפירושה
 (רא"ם): (עג) שבלא זה מה הנה כל הדברים שסיפר חוץ מהגדה שזו היא אשמו (רא"ם), ושייך לומר אשר עשה כי נסים
 אלו נעשו ע"י עשייתו שהלך באישו שעות את כל הדרך והחללל בצטחון ועלתה לו בהשגחה פרטית חוץ לדרך הטבע (ג"א),
 משא"כ נסים שלא נעשו על ידו כגון שנתחלף סם המות לנחאל לא סיפר שנכנס בגדר לשון הרע (מהרז"ו), או אפשר

תולדות השמים והארץ בהבראם ביום
 עשות יהוה אלהים ארץ ושמים: וכל
 שית השדה טרם יהיה בארץ וכל

וארעא כד אתבראו ביומא די
 עבר יי אלהים ארעא ושמיא:
 וכל איקני חקלא עד לא הוו

מ'א
 ז'ויה
 ז'ורש

רש"י

לקט בהיר

ז) ואינו כמו ואלה המשפטים, אלא כמו אלה המצות
 (רא"ם): ח) וזה ג"כ לדרכי הב', והמילוק בנייהם נחיצת
 בהצגתם, שלפי פשוטו פירושו כשבראם, כלומר צעת ובייס
 הבראם (רא"ם), אבל מיותר הוא, כי מה יהיה חסר אם לא
 יאמרנו, ע"כ נריך לדבר אחר (מ"ל): ט) זור כמו זר
 (רא"ם): י) פי' מי שרונה לרדת ולנצח לתרבות רעה, כן
 הוא גמ': יא) פי' אינו יכול ליעשות ממנו נפעל כמו
 שיכול ליעשות מחיבת קודם, הא לך ראי' שאינו מגזירתו
 (רא"ם): יב) פי' בלא ראייה הנזכר מנד עזמו בהכרח
 לומר כן, ומוכיח על כל מקום, שהלא אם תפרשו קודם היה
 בארץ וקודם יצמת, זה הפך האמת, ואיך נופל עליו כי לא
 המטיר, אדרבה, ואם תפרשו קודם שהיה וקודם שיצמת,
 חסר א"כ מה היה אז (ג"א): יג) פי' משם יש הוכחה
 ג"כ, שאם תאמר קודם תיראון פי' קודם הייתם יראים,
 יהיה זה הפך האמת, ואם תאמר קודם שהייתם יראים, חסר

תולדות השמים והארץ בהבראם ביום
 עשות ה'. למדך שכולם נבראו בראשון", ד"ח
 בהצגתם צה' בראם (מנחות כ"ט), שנאמר (ישעי' כ"ו
 ד') ציה ה' זור עולמים, צה' אותיות הללו של השם
 יר"ש שני עולמים, ולמדך כאן שהעולם הזה נברא
 צה"א, (ס"א רמו כמו שהכ"ח פתוחה למטה כך
 העולם פתוח לשמים בתשובה, ועוה"צ נברא ציו"ד
 לומר שלדיקים שצאחתו זמן מועטים (מנחות שם) כמו י'
 שהיא קטנה בצאותיות) רמו שירדו (הרשעים) למטה
 לראות שחת, כה"ח זאת שסתומה מכל לדדי
 ופתוחה למטה לרדת דרך שם": (ה) טרם יהיה
 בארץ. כל טרם שבמקרא לשון עד לא הוא (אויק).
 ואינו לשון קודם, ואינו נפעל"י לומר הערים כאשר
 יאמר הקדים, וזה מוכיח"י, (ועוד אחר"י), כי טרם
 תיראון (שמות ע"ג), עדיין לא תיראון, ואף זה תפרש

ז'רים
 ז'פי
 ז'ש
 ז'מכל
 ז'כון

ז'וס
 ז'זיד
 ז'מר
 ז'כי
 ז'זה
 ז'נח
 ז'נת
 ז'ות
 ז'נו
 ז'לם
 ז'ות
 ז'זין
 ז'א

אור החיים

עושה דבר כמו כן השמים והארץ. ועם שלא
 הזכיר אלא שמים וארץ ולא הזכיר המים כי הוא
 כלול בשמים. ושיעור חיצת בהצגתם כאילו אמר
 בהם בראש"י) פירוש לתולדות הזכרים. או תפרש
 כשיעור חיצת (שמות צ' ט') היליכי ואמרנו ז"ל
 (שמו"ר פ"א) זה שליכי"י) וכמו כן יכוין הכתוב
 אומרנו בהצגתם פירוש באותן האמורים צסמוך
 בראם ולעולם הוא היוצר הוא הצורה:

ה. וכל שית השדה וגו'. י"ג) צא להודיע מה
 שרמו צפסוק ראשון כי הוא הצורה
 הכל"י) על דרך שפירשתי. ואמר כי הארץ לא
 הויעשה צדק למחכה עד אשר השקה ה' והוא אומרנו כי

ועשבים ולמים אמר ישרנו המים וכו' כדי שלא
 יעשה אדם ויחשוב כי הארץ והשמים מעלמם עשו
 הפעולה ותוליד המחשבה הלזו תולדות משוּבשות,
 לזה צא הכתוב ואמר אלה תולדות השמים פירוש
 תולדות שהולילו השמים והארץ דבר יום ציומו
 ככתוב צסדר הימים לא תחשוב כי הם עשו הדבר
 יש מאין כדרך הצורה יתעלה שמו שצרה הכל יש
 מאין לא כן הוא אלא בהצגתם ציום עשות שהוא
 יום א' שצרה ה' אותם צנת הצריאה שצרה הם
 בהם צרא"י) שיוילו מה שגזר עליהם אחר כך
 כמו שצרה צאדם כח המוליד צנת אופן הצריאה
 שהעציע צו הוא היוצר צ"ה הוא הצורה ואין אדם

ז'צ
 ז'א
 ז'כי
 ז'ס
 ז'ס
 ז'ת

אור בהיר

רבט) כלומר נתן צהס. רל) צמוך השמים והארץ צרה ונתן צ"ה כל התולדות הללו צנת, והם על ידי מאמר הוילו מכת אל
 הפועל מה שהיה צמוכס. רלא) מציא ראייה משם, שראינו שחז"ל אמרו כי אות ה"א מן חיצת היליכי הוא צמקוס חיצת "זה",
 כ"כ כאן אות ה"א מן חיצת בהצגתם יהיה צמקוס חיצת "זה", וכאילו אמר צוה צראם, כלומר צוה השמים וארץ. והמשל צוה, אומן נגר
 כשרעה לצרוא שולמן נוטל קורנס וצוה הקורנס צרה את השולמן, ולא מפני זה הקורנס הצורה, כן הקב"ה כניכול נטל שמים וארץ וצוה
 צרה תולדותיהם. רלב) כל הכתוב מיותר, כי מה יהיה חסר אם יתחיל לצפר ואיד יעלה מן הארץ וגו'. רלג) כלומר פסוק

ז'יה
 ז'ז
 ז'ל

עֵשָׂב הַשָּׂדֶה טָרֵם יַצְמַח כִּי לֹא
הַמְטִיר יְהוָה אֱלֹהִים עַל־הָאָרֶץ וְאָדָם

לקט בהיר

רש"י

מה היתה אז (ג"א): יד) כי פרשה זו לשם חוזר, שנאמר אלה מולדות השמים והארץ, הרי שהיו כבר כל מולדות שמים וארץ, ונאמר ואדם אין הרי שקודם בריאת אדם קיימין (רא"ם). ונא העמיד במקום עבר דרך מליה, יהיה כמו היה, יצמח כמו למח: טו) פי' ביום א' נבראו בכת, בג' ילאו מכח אל הפועל עד פתח קרקע, ואחר המטר ילאו לאויר העולם (בא"י): טז) תיקן בזה, שלא תאמר שב' טעמים יש על מניעת הצמיחה, טעם הא' כי לא המטיר, וטעם הב' ואדם אין, זה אינו, כי הוא התפלל על המטר, וכשהיה מטר למח אפילו אותם שלא היה לו בהם צורך (לבוש): יז) אין הפי' שכלל גשמים אינו יכול לעבוד את האדמה, שהלא בפעם ראשון היו צומחים בלי עבודה, אלא פירושו שמי שעובד את האדמה הוא מצין ויודע שאין צומח בלי מטר, ואם אין עובד אין מכיר ואין מתפלל (לבוש): יח) למדך שהקב"ה מתאווה לתפילתן של נדיקים (גמרא שם): יט) פי' שם העלם, אבל כל השמות חוץ מזה כולם שם התואר (רא"ם), דרך משל דוד הוא שמו בלא שום פעולה ומעשה, ואינו מקבל שום פעולה וריבוי, ותואר, אבל מלך או משיח או מיוחד וכו' בכל אלו הוא מתואר (מהרש"ל): כ) מלשון גבורה וגבור, כמו ואת אילי הארץ לקח, ואמר צ' דברים שליט ושופט, לפי שאלקים הוא לשון רבים מפני שליטתו

עדיין לא היה צורך כשנגמרה בריאת העולם * צשעי קודם שנברא אדם י"י, וכל עשב השדה עדיין לא נמח, ובג' שכתוב ותולא הארץ, (לא ילאו אלא) על פתח קרקע עמדו י"י עד יום ו' (חולין ס), ולמה כי לא המטיר, ומאי טעמא לא המטיר י"י, לפי שאדם אין לעבוד את האדמה י"י, ואין מכיר בעובדתם של גשמים, וכשצח אדם וידע שהם צורך לעולם, התפלל עליהן י"י וירדו ולמחו האילנות והדשאים (סג): דו) אלהים. ה' הוא שמו י"י, אלהים שהוא שליט ושופט על כל (העולם), וכן פי' זה בכ"מ לפי שינוי נוסחאות • בריית עולם.

אור החיים

לא המטיר וגו'. גם הודיע כי חית השדה הוא יצירה י"י) כאומרו (פסוק י"ט) וינר ה' וגו' כל חית השדה אלא שהכין גולם מהאדמה כמו שהכין צורת אדם, והשרת המים רמזה גם כן באומרו (שם) עוף השמים, וכבר אמרו ז"ל (חולין כ"ז): כי מהרקה נבראו. עוד יכוין הכתוב לומר צדקת בכחוב עוד אומרו ואדם אין מה הוא הכוונה צהודעה זו. עוד למח חזר לומר ויילר וגו' עפר וגו' וכבר השמיענו ביום צרח אלהים אדם ואם צא להשמיענו כי מן העפר צראו למח הולרך לכפול הודעת הצריחה והיה לו להוסיף שם צהודעת הצריחה ולומר עפר מן האדמה. אכן יתצאר על פי מה שאמרו ז"ל (צ"ר י"ד) כי אדם הראשון חלתו של

עולם ע"כ, מוצן מדצריהם כי העולם דין חלה יש צו"ל"י), ושנו רבותינו צפרק צ' ממסכת חלה וזה לשונם המפריש חלתו קמח אינה חלה ותכן צפרק ג' גלגל צחטים וכו' האוכל ממנה חייב מיחה ע"כ. והנה אין מציאות לארץ להוציא ממנה צמחים זולת על ידי השקאת הארץ וזה הוא גלגל צעיסה ומעתה כל צמחי האדמה אסורים י"י) קודם שהורמה ממנה חלה שהוא יצירת האדם כי האדמה נתחייבה צחלה וכל זמן שלא הורמה חלתה טבל היא, והוא שאמר הכתוב כאן וכל שוח השדה טרם יהיה וגו' וכל עשב וגו' טרם יצמח כי לא המטיר ביום השלישי לארץ להוציא י"י) אלא הארץ נתעצרה מהם צמאמרו יתצרך אבל לא ילאו

אור בהיר

זה מציא ראייה על פסוק הקודם, שלא השמים והארץ היו צוראים חו"ש יש מאין, והראיה וכל שוח השדה וגו' כי לא המטיר ה' וגו', הרי כי הארץ לא היה יכול לעשות כלום בלתי המטרת הבורא צ"ה. רלד) ולא הארץ ח"ו, אלא שממנו הכין הקב"ה גולם. רלד) פי' דין טבל כמו קמח, שצריך ליטול ממנו חלה, ודוקא אחר שנתן המים, ואם אכל בטבלו חייב מיחה. רלז) פי' אין ענה, ממ"נ קודם שימטור הגם שפטור מחלה אבל בלא מטר אין צמחים, ואחר שימטיר הגם שיוכל לנמוח כבר טבל הוא ואין חלה לפוטרו. רלז) וכלא מטר אין צמחים.

אלהים על
למפלח ית
פליק מן
אפי אדמר
ית אדם עו

פשוטיא
צרייתו של
לשרות העו
ואח"כ לשא
צ"ה: (ז) וי
ויצירה לתו
שאניה עומ
עפר מן ז
מארבע רור
תהא קולעו
עפרו ממקו
לי, הלוואי
ויפח באו
שינוי נוסחאות • 5

מכל האדמה
שלא כתב צו
נשמחו, שזה
(רא"ם), ולפ
(בד"א): ו
הגם שלא צבר
משובה, אלא
של מוצח אינו

והטעם הו
הארץ, ואמ
ואיד יעלה
כאומרו וה
עפר וגו' זו
הארץ צחלו
רלח) פי' למ

אונקלוס

בראשית ב בראשית מב

אֵין לְעֵבֶד אֶת־הָאֲדָמָה: וְאֵד יַעֲלֶה מִן־הָאָרֶץ וְהִשְׁקָה אֶת־כָּל־פְּנֵי הָאֲדָמָה: וַיַּיְצֵר יְהוָה אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם עֶפְרָא מִן־הָאֲדָמָה וַיִּפְחַ בְּאִפּוֹ

אלהים על ארעא ואנש לית למפלח ית אדמתא: ויענא הוה סליק מן ארעא ואשקו ית כל אפי אדמתא: וברא יי אלהים ית אדם עפרא מן אדמתא ונפח

לקט בדור

רש"י

בנ' דברים להרים ולהשפיל כמו שופט (ג"א): (כא) פי' אכל יש בו ג"כ דרוש רמז וסוד, ולכן המתין לומר זאת עד פה, כי בפסוק הקודם לזה, הוכרח לפרש ע"פ דרוש, ה' מדת רחמים חלקים מדת הדין מפני הסמירה שבפסוק א' (רא"ם), ועוד כי שם בתחלת הצריאה קיימין ולא שיין בפועל שליט ושופט שאין מלך בלא עם (מ"ל), אכל אמר כאן גגם שם וגם כלל מקום כן הוא פשוט: (כב) פי' מכאן התחיל הכתוב לומר דבר חדש היאך נברא האדם, ואינו מוסב על שית השדה לומר שעל ידי האד השקה האדמה ונמחו שהם לא נמחו עד אחר יצירת האדם שהתפלל וצאו גשמים מן הימים ע"י השמש כמנהג העולם, ואז זה בא מן המהום כמאמר הכתוב ואד יעלה מן הארץ פי' מן המהום שחת הארץ, ואין זה גשמים, ואמר את כל פני האדמה כמאמר חז"ל הובא ברש"י בסמוך כבר עפרו מכל האדמה (רא"ם): (כג) ואין זה על שם העמיד, שבשעת יצירת גופו יר בו כח והכנה שיוכל לעמוד, וצוה אחי שפיר שלא כתב בו יצירות אלא חיה אחת והוסיף בו אוח יו"ד, וכן היה יצירה אחת וניתוסף בו כח אחד (ג"א), ואין זה יצירת נשמתו, שזה כתיב אח"כ ויפח באפיו (במ"ח - מ"ל): (כד) יתור מן האדמה קשיא ליה, שהלא עפר הוא מן האדמה (רא"ם), ולפי שלא נאמר מן כל האדמה הוצרך לדרך הב' (מ"ל), ולא די בדרך הב' שהוא רחוק עפי ממשוטו (בד"א): (כה) אין הפרוש שנלא זה לא היה האדם יכול להקבר, וכי יש כח באדמה למנוע, ועוד הלא הבהמה נקברת הגם שלא כבר עפרו מכל, אלא פי' קלטתו שהיא משמרת אותו עד תחיית המתים (צל"ד): (כו) אין הפי' בלא קרבן ובלא תשובה, אלא תהיה לו לעזר ולסייע, למשל מי שהוא נקי בטבעו אלא שמהם בקל יכול להתכנס מאשר בטבעו מזהם, שאדמה של מוצח אינו מגושם כל כך כשאר האדמה (ג"א): (כז) הלא גם צהמה וחיה יש להם רוח חיים ומה נשנתנה לכתוב באדם ויפח, ומרץ שזה מן העליונים (ג"א):

פשוטו^(כא) ה' שהוא אלהים: (ו) ואד יעלה. לענין צרייתו של אדם^(כב) העלה הכהום והשקה עננים לשרות העפר, ונברא אדם כגבל זה שנותן מים ואח"כ לש את העיסה, אף כאן והשקה ואח"כ ויילר^(כג): (ז) וייצר. שתי יצירות, יצירה לעולם הזה, ויצירה לתחיית* המתים^(כד) (כ"ה), אכל בצבחה שאינה עומדת לדון לא נכתב צלילתה שני יודיין: עפר מן האדמה. כבר עפרו מכל האדמה^(כה) מוארבע רוחות (סנהד' ל"ח), שבכל מקום שימות שם תהא קולטתו^(כז) לקבורה (תנח' פקודי ג'), ד"ח נטל עפרו ממקום שנאמר בו מוצח אדמה תעשה לי, הלוואי תהא לו* כפרה^(כז) ויוכל לעמוד (כ"ה): ויפח באפיו. כ"י עשאו מן התחתונים ומן שינוי נוסחאות * לעולם הבא. * תחא לו אדמה כפרה.

אור החיים

ולמחיה ואם היה מגלגל במים חלק א' מהארץ י"ט) לא היה יולא מכלל עבל אלא החלק שנחגלגל. ויש לך לדעת כי עפר שממנו נולד האדם לא עפר של גן עדן אלא של העולם וכמו שדייק הכתוב (ג' כ"ג) לעבוד את האדמה אשר לקח משם, אכל גן עדן לא הוצרך להרים ממנה חלה ואחר כך יולא ממנה

וכעס הו"ר^(יח) להיות שאדם אין שהוא החלה של הארץ, ואמר החיקון שעשה ה' להוציא הצמחים ואד יעלה מן הארץ וגלגל את כל עפר העולם כאומרו והשקה את כל וגו' ויילר ה' וגו' את האדם עפר וגו' זו היא הרמת החלה אחר שנתחייבה כל הארץ בחלה והרים ה' חלה זו הותרה כל הארץ

אור בדור

רלח) פי' למה לא המעיר ה' ציוס ג'. רלח) שלכאורה אם הקב"ה היה רוצה לגבול את האדם שכל קומתו איזהו אמות, למה

Schachter, Hershel

16

נפש הרב

למלאות שנה לפטירת מרן
הרב יוסף דוב הלוי סולוביצ'יק זצ"ל

לקוטי אמרים
תיאורי מעשים
ודברי הערכה

כתובים וערוכים בעזה"י בידי
צבי שכטר

הוצאת בית המדרש ד'פלאטבוש
ירושלים ה'תשנ"ט
הוצאה שלישית

ליקוטי תורה על הפרשיות

פרשת בראשית: א] ויהי ערב ויהי בקר יום הששי. וכתב רש"י, הוסיף ה"א בששי בגמר מעשה בראשית לומר שהתנה עמהם ע"מ שיקבלו עליהם ישראל חמשה חומשי תורה. ואמר בזה הגר"א עפ"י הפסוק (בירמיה) אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתני, דלקיום התנאי (בכדי שיתקיימו מעשה בראשית) לא סגי בקבלת התורה, אלא בעינן שימשיך כלל ישראל ללמוד את התורה תמיד ביום ובלילה [וכן הוא בספר נפה"ח], ואשר מה"ט, כשייסד הגר"א מוואלאזין את הישיבה, התקין שתמיד יהיו שמה תלמידים הלומדים תורה – ביום ובלילה, כדי שתוכל הישיבה שלו (לבדה) לקיים את מעשה בראשית, ואלו שלמדו בלילה, היו ישנים ביום, ואלו שלמדו ביום היו ישנים בלילה. ואף בשבת אחה"צ בין מנחה למערב, דנהגו שלא לקבוע מדרש מפני שאז מת משה רבנו, ותי"ח שמת בימ"ד בטלים, ע"י או"ח ס"י רצ"ב ס"ב, ונהגו אז ללמוד בוואלאזין דברים קלים כפרשת השבוע או פרקי אבות, מכל מקום בחרו בתלמיד אחד שימשיך ללמוד כדבעי, ובתקופה אחת היה זה שהיה ידוע אח"כ כהרב מקריטשיוו, והיה יושב ולומד שו"ע חו"מ, ובקי היה באמת אח"כ בחו"מ. ואף במוצאי יוה"כ, כשהלכו כל תלמידי הישיבה לאכול, היה יושב הג"ר הערשל ליב בבית המדרש ולומד, עד שגמר הראשון מהתלמידים אכילתו וחזר לבית המדרש ללמוד, ורק אז עזב הנצי"ב את בית המדרש, בכדי לקיים את אזהרת הגר"א.

76 ב] (ב,ה) וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ, וכל עשב השדה טרם יצמח, כי לא המטיר ד' אלקים על הארץ, ואדם אין לעבוד את האדמה. ופרש"י, וכל עשב השדה עדיין לא צמח, ובשלישי שכתוב תוצא הארץ, לא יצאו, אלא על פתח הקרקע עמדו עד יום ששי, ולמה, כי לא המטיר, ומ"ט לא המטיר, לפי שאדם אין לעבוד את האדמה, ואין מכיר בטובתם של גשמים, וכשבא אדם, וידע שהם צורך לעולם, התפלל

עליהם, וירדו וצמחו האילנות והדשאים. וצריך להבין, מנין לו לרש"י לפרש בפסוק שהתפלל עליהם, דאיפה מרומז כאן בפסוק זה ענין תפילה. וכן צריך להבין כפל לשון הפסוק. וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ היינו הך עם וכל עשב השדה טרם יצמח. ועוד קשה, דאיכא קצת סתירה בין שתי הלשונות אשר לכאורה משמעותן ככפל הענין במלים שונות. דמתחילה כתוב — טרם יהיה בארץ, דמשמע דליכא שיח כלל, ולבסוף כתוב, טרם יצמח, דמשמע דאיהיי דהיה שמה עשב, אלא שהיה בתוך הקרקע, ולא התחיל עדיין לצמוח. והנראה לומר בכונת רש"י, שהבין לשון שיח בפסוק זה במשמעות של תפילה, וכגמי ברכות (כו:): שיצחק תיקן תפילת מנחה שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב, ואין שיחה אלא תפילה שנאמר תפילה לעני כי יעטף ולפני די ישפוך שיחו. וממילא הי"פ דקרא, וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ, שעדיין לא היתה שום תפילה כלל בעולם על ענייני השדה, כלומר, על הגשמים הנצרכים לגידול השדה, וכל עשב השדה טרם יצמח, שאף שהיה שמה העשב מיום השלישי, מכל מקום לא צמח עדיין מלמעלה לקרקע, אלא עומד היה שמה מתחת לקרקע, וממתין לגשמים, כי לא המטיר די אלקים על הארץ, כי רצה להמתין בגשמים עד לאחר שיהיה שמה שיח השדה ותפילה בעד הגשמים, ובזה מיושבים היטב כל גי' הקושיות שעוררנו. (שמעתי).

□ □ □

פרשת נח: (ט, כג) ויקח שם ויפת את השמלה... ויכסו את ערות אביהם וגו'. ופרש"י, אין כתיב ויקחו אלא ויקח, לימד על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת, לכך זכו בניו לטלית של ציצית. ויפת זכה לקבורה לבניו שנאמר אתן לגוג מקום שם קבר וכו'. ועיי"ש בהמשך הפסוקים שבירך נח לבנו יפת וא"ל, יפת אלקים ליפת וישכון באהלי שם, ופרש"י, שישרה שכינתו בישראל.

והנראה לומר בזה, דבי עניינים נפרדים המה, אטיקה* ואטיקט**, האטיקה מחייבת לאדם לעשות הטוב והישר אפילו כשהוא בינו לבין עצמו, ואין שמה בני"א אחרים הרואים אותו שישבחו אותו. ואדרבא, אפילו כשיש שם אחרים שיגנו אותו בעד מעשיו ויזלזלו בו, מכל מקום

* מוסריות

** נימוס ודרך ארץ

רעב

האטיקה מחייבת לו שיעשה את הטוב ואת ה של יופי, התלוי בדעת בני"א, ומשתנה מזמן לזמן שמה חיוב לנהוג עפ"י אטיקט אלא בפני אנש כבוד הבריות, שלא לזלזל בכבוד הזולת, ולעני בהם. וזה היה עיקר ההבדל שבין שם ויפת בדבר כיסוי ערות אביו, אע"פ שלא היה שונ עפ"י אטיקה שמן הנכון לעשות כן, להציל את זכו בניו לטלית של ציצית, ועי' מג"א לאו"ח כתבי האריז"ל, דמן הנכון ללבוש הטלית קטן חוטי הציצית יהיו מבחוץ וכו'. ונראה לפרש, של ציצית, כלומר, שזכו לעשות מצוות בבגדי לשאר בני"א, כי אדרבא, הוא לובשם תחת היטב ענין אטיקה, שמחוייבים לעשות הטו רואים, ואפילו איננו מן המקובל לפי נימוסי א אך יפת לא השתתף במצוה זו מפני שהבין כ לעשות, אלא רק לאחר שראה שכן עשה שם יפה אם ישתתף גם הוא במצוה זו של כבוד א מפני שהאטיקט חייבה כן — באותו המעמד, כן זכו בניו לקבורה, שענינו ויסודו מטעם כבו הברכה שברכו נח, יפת אלקים ליפת, שהקב" נימוס ושל אטיקט, אך השכינה תשרה בישרא השכינה לא מספיק באטיקט, אלא בענין שי המוחלטת והיושר הנכון.

□ □ □

פרשת לך לך: וגם את הגוי אשר יעבודו וביאר בזה הגר"ח בדרשתו, דאילו היה ו שהקב"ה ישמש כדיין. אבל השתא דכתיב דן כבעל-דין. כלומר, שהקב"ה הוא בעל-דינם ע את דברי המדרש רבה לבראשית (פי פ"ב ע בלדתה), כתוב אחד אומר נצב לריב די, וכתו

דברי יחזקאל על התורה ומועדים

מקראות ואגדות וענינים שונים. יקרים מפז ומפנינים. יראת ה' מלאים זיו ומפיקים. מתוקים מדבש ונופת צופים:

אמרות טהורות. לבאר כל חמורות. בפנים מסבירות. עינים מאירות. בכתב יד קדשו חרות. על הגליונות המדרש, תנ"א, משניות, ש"ס, וש"ע, ושאר ספרים ואיזה שו"ת הנמצאים למשמרת.

מכ"ק אבינו אדמו"ר הרב הגאון הקדוש צדיק יסוד עולם המפורסם בכל קצוי ארץ בתורה בעבודה בקדושה ובטהרה, רשכבה"ג.
מוהר"ר יחזקאל שרגא הלברשטאם זלה"ה
אב"ד בכמה ק"ק ומ"כ בק"ק שינאווא יצ"ו זי"ע ועכ"י

נדפס לראשונה בשנת תרס"א בעיר פאדגורזע אצל קראקא
ואח"כ נדפס עוד כמה פעמים

ועתה יצא לאור עם הוספות חדשות

דברי יחזקאל החדש

מהדורה עשירית בארצה"ק

אמרות טהורות, הנהגות ישרות, בדרכי החסידות ודבר ה' זו הלכה
לוקטו מספרי צדיקים מאורי אור רבוה"ק גדולי תלמידיו

המלקט העורך והמוציא לאור

יחזקאל שרגא פרנקל

נכד המחבר

רמת גן

שנת המאה לפטירת רבינו תשנ"ט לפ"ק

למה לא נכתב כסדר וימטר ה' ואח"כ
לכתוב ויצא השמש ויבא לוט לצוער אלא
וודאי כוונת הכתוב הוא להשמיענו הוא
ובית דינו: (מכ"ק)

וַיִּבְלֹוּ הַמַּיִם מִן הַחֶמֶת וַתִּשְׁלַךְ אֶת הַיֶּלֶד
תחת אחד השיחים (כא, טו).

שמעתי ממר"ח הרה"ק מווישניצא זלה"ה
וכמדומה לי שאמר זאת בשם רבו הרה"ק
מלובלין זלה"ה זי"ע ועכ"ל. מה שנאמר
גבי ישמעאל שהשליכה הגר אותו תחת
אחד השיחים. היתכן שבנה מאברהם אשר
היה חביב אצלה כבבת עינה השליכה
אותו. ואמר הפירוש שהיא התפללה בכל
כחה ואח"כ השליכה את הדבר על רצון
השי"ת ועצה זו מועלת כמיוחדת
שבתפלות. וכן הוא הפירוש ותשלך את
הילד. היינו שהשליכה את ענינה על רצון
הבורא ב"ה, וזה הואיל תחת אחד השיחים.
היינו שיחם הוא תפלות כמו ויצא יצחק
לשוח בשדה. ותחת הוא במקום כמו תחת
השור תחת השם. ואחד הוא המיוחד כמו
שמוזכר בגמרא בכמה מקומות אחד
המיוחד: (מכ"ק) L

וילכו שניהם יחדיו (כב, ו). הנה התורה
הקדושה רצתה לכתוב גודל

זה זמן רב. כי היו יודעים זאת שלוט
מצוה לכל אורח קודם בואו לביתו לרחוק.
אבל עתה כי לשום אורח לא צוה שלא
היה מדקדק. על כן גם עתה להם לא
היה יכול לצוות שירחצו מפני טעם השני
ואתי שפיר. ודוק:

וה' המטיר (יט, כד). פירש"י כל מקום
שנא' וה', הוא ובית דינו כ' המגיה
אבל אצל וה' אמר המכסה וה' פקד
וכדומה שם הוא וא"ו החבור שקאי
אשלמעלה. אבל הכא אדרבא המטר היה
בעלות השחר וביאת לוט לצוער היה
ביציאת השמש הול"ל וימטר ה'. עכ"ל.
במח"כ שגה המגיה כי גם גבי וה' פקד
דקאי אשלמעלה כתב וירפא ה' את
אבימלך היתה הפקידה קודם הרפואה כמו
שכ' רש"י שם וגם כאן היה המטר קודם
שבא לוט לצוער ושייך שפיר וה' המטיר
קודם שבא לוט לצוער כמו שם וה' פקד
קודם שריפא את אבימלך. אבל באמת
לק"מ דבשלמא שם כתב קרא הפקידה
אחר הרפואה אע"ג שהיה קודם כדי ללמד
שהמבקש רחמים על חבירו והוא צריך
לאותו דבר הוא נענה תחלה. אבל כאן
אם לא היה כוונת הקרא הוא ובית דינו

דברי יחזקאל החדש

ויאמר אל תשלח ידך אל הנער וגו' ולא חשכת את בנך את יחידך ממני (כב, יב). והנה יש
לדקדק תיבת ממני מיותר, וי"ל לפי מה דכתבו הספרים דאדם כשעושה מצוה נברא מן
המצוה מלאך, והנה אברהם כשאמר לו המלאך אל תשלח ידך היה ירא שמא עוד לא קיים
המצוה בשלימות עד שישחט אותו, ולא רצה לשמוע לדברי המלאך, לזה אמר לו המלאך אל
תשלח ידך וגו' ואם ירא אתה אולי לא קיימת ציווי השם, ע"ז אמר לו המלאך ולא חשכת
את בנך את יחידך ממני, היינו ממני המצוה שעשית אני הוא המלאך שנבראתי מן המצוה
שלך. וא"כ הרי ודאי עשית המצוה בשלימות. (לקוטי מהר"ם ש"ק פ' וירא בשם רבינו).

אברהם
אשונה.
מוקדם.
יות כל

מ ויקם
ו רחצו
מר לוט
נר רחצו
עבר ב'
הודעתנו
ן באבק
עכשיו
ורחצו.
וי. אבל
לרחיצה.
י. ונראה
שירחצו
שיסברו
היו אצלו
היה לוט
ואו לביתו
באו אצלי

ז. יט) רבינו
זיווג — מי
יחזקאל רוטר)

ס שבאו אל
הוכיח מכאן
(ב. בשם רבינו)

מזיעעשנוב
ינאווא, הלא
לחיות.

בסייעתא דשמיא

לקח טוב

קדבץ גליוני

אמרות טהורות

תורתן של ראשונים

עלי הדף

אמירה נעימה

עלי מועד

עלי אורח

יומא דנשמתא

עלי שיח

יתרון דעת

עללים לאתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

שנה ח - תשס"ג

(גליונות שלח-שצ)

מוגה ומתוקן, בתוספת תוכן כללי ומפתחות שונים

נערך ויצא לאור על ידי

מכון "אור הצפון" דחסידי בעלזא

אנטווערפן

עללים לתרומה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד
 עט"ק פרשת וירא
 י"ט מרחשון תשס"ג
 שנה ח' גליון שמו"

חורחן של ראשונים

לומט לא היה דר בתוך העיר סרום
 ולומט יושב בעיניו סרום (ומ, א). פירש"י: "ישב כתיב, היום מנהו שופט עליהם".
 יש לפרש כפשוטו, שדירתו של לומט היתה בעיר ו לא היה דר ממש בתוך העיר סרום, וכן נאמר לעיל (ג) "לומט ישב בערי הכפר ויאהל עד סרום".

והא דכתיב לעיל (יד, יב): "זקתו את לומט... והוא בסרום" (עיי' פירש"י). חנם שמתמיד לא היתה ושיבתו העיר, אבל מפני פחד המלחמה של המשת המלכים נכ לדור בתוך עיר. ואכן שם נתפס, ולאחר המלחמה למקומו, לדור אצל שער העיר, ולפיכך: "ויפצר בו (פסוק א) - כי המקום היה צנוע ואין לדאוג בו מן הפו לפי שאין אין הפריצים שולט בו".

למה נאמר לו להביט אחריו?
 ויהי כהוציאם אותם החוצה ויאמר המלט על נפש תביט אחריו (ומ, יז). פירש"י: "אתה הרשעת עמהם, ו אברהם אתה ניצול, איך כדאי לראות כפורענותם ניצול".

דבר אחר: בשביל צער התניך שנשארו בעיר ו להסתכל אחריו. ועוד כי המביט אחריו מתעכב בדרך וי"ל שנצטוו שלא להביט אחריו, "כי הראות הדיבר ובכל ההללים הנדבקים, ויוק מאוד ודיבקי המחשבה בהם. ולכן יסגר האישי המצורע וישב בדי שלא ידבק אחרים. וכן נשוכי חיות השונות, ככלב ו זולתו, כאשר יראו המים וכל מראה יהיו בהם דמות וימיתו, כמ"ש במסכת יומא (פד), והזכירוהו אנשי ד ומסיבה זו היתה אשתו של לומט לנציב מלח, "כי המכה במחשבתה, כאשר ראתה נפרית ומלה היורד מן השמים, ודבקה בה".
 "וקרוב אני לומר, כי בהשחית ה' את הערים הא המלאך הבישחית עומד בין הארץ ובין השמים, נראו האש - ולכן אסר להן ההבטח".

"גוי" ו"צדיק"
 ואבימלך לא קרב אליה ויאמר א-דני הגוי גם צדיק (ב, ד) "גוי" פירושו איש. וכך אמר אבימלך: האי תהרוג. רבינו סע
 ואין להחליף מלה במלה ולפרש גוי - איש. ונר"ו על ביתו וממלכתו, כדכתיב להלן (פסוק ט): "כי הב ועל ממלכתי הטאה גדולה", ועליהם אמר: "הגוי" צדיק" - הבונה לעצמו, "תהרוג".
 פירוש אחר: "הגוי גם צדיק תהרוג" כלומר: ה' עם - רשע על רשעו, דהיינו אנשי סרום ועמורה: כמו כן גוי - עם - צדיק שלא פשע.

לקח טוב

"ותשלך את הילד תחת אחד השיחים"

נשואות למרום, כי הלומט והדוד הדבר במחשבתו ובתודעתו שאין לו על מה ועל מי להישען אלא על אביו שבשמים.

השלישית, עולה על כולנה ואיננה מצויה לרוב. לא זו בלבד שבתחום המעשה פונה המתפלל אל ה' שישעה אל בקשתו, כי אם גם בתחום הרצון איננו לוקה חבל ונחלה, כי גם כזה משלך הוא את יתבו על ה', ועובד את כל ההכרעה בחיקו של אביו.

בעוד שהראשון והשני - על אף שגם הם על ה' נשענים - ניגשים אל התפלה כאשר ההכרעה כבר נפלה בדעתם, והחליטו בעצמם מהי התוצאה הרצויה, הרי השלישי נשען

76 בן ישראל אשר - בצר לו - פונה אל אביו שבשמים בתחינה ובקשה, סימן מובהק הוא שאינו סומך על כחו ועוצם ידו, כי אם עיניו נשואות ותלויות באדון העולם ית', אליו הוא מייחל ובו בטח לבו. תפלתו מוכיחה עליו שנשען נוספות הוא על ה' ולא על זולתו.

אם תרצה, הרי בכחינה זו טמון כוחה העצום של תפלה. אמת שגם סידור הדברים אל נכון חשוב עד מאד, וכל שכן כוונת הלב וכיוצא בה. אלא שעצם הפניה - המוכיחה על שהש"ת משענו ומבטחו - הוא היסוד עליו נבנה תוקפה של תפלה. ובכחינה זו עלינו להרחיב את הדיבור.

ושלש מדות מצינו בה: הראשונה - מצויה אצל כל אדם היא - כאשר יודע האדם שלא יוכל לבדו לשאת את משאו, כי כוחות עצמו לא יספיקו לו להחליץ מן המיצר. אומנם עושה הוא כל אשר לא ידו, ומשתדל בדבר כפי יכולתו, אלא שמבלעדי סיוע מלמעלה לא יבא הדבר אל גומרו, ועל כן פונה הוא אל אב הרחמים. אין ספק בכך שגם איש כזה זוכה להיכלל בין אלה שנשענים על אביהם שבשמים.

המדה השנייה עולה על חבירתה בזה שאיננו פונה לבקש על גומרו של דבר בלבד, אלא על כל כולו, מתחילתו ועד סופו. גם כאשר משתדל בדבר וידיו עושות ורגליו הולכות, הרי ידיעה זאת חודרת תמיד במחשבתו שאף זיו אצבע קטן לא היה מניע בלתי אשר הוכרו עליו מלמעלה. איננו מרמה את עצמו לחלק כאילו בין מעשי ידיו ופעולותיו כפי יכלתו, לבין עזר ממעל וסיוע ממרום, כי הבנתו והכרתו צלולה וברורה שאין שום הבדל ביניהם, מאחר שמבלעדי הסד ה' בכל עת ובכל רגע לא תעלה בידו אף תנועה קלה כלשהי.

מובן מאליו שגדול כה פניה כזו מן הראשונה, כאשר בה סומך המתפלל בשלימות על ה'. איננו כראשון הנזכר באביו רק בפגעו בדבר שאין ביכולתו עשות לבד, כי אם בכל עשה עיניו

אתיות מהכמות
 ויכלו המים מן החמה ותשק את הילד תחת אחד הקיטום. שמעתי ממורי חמי הריק מושפעת זלתי, וכמוותה לו שאמר זאת בשם רבו הריק מושפעת זלתי, וכמוותה לו ועכ"ל, מה שחומר גבי ישמעאל שהשליטה הגר אותו תחת אחד הקיטום, היתכן שגם מאכרסם אשך היה חביב אלנה ככנה עינה השליטה חומו. ואמר הפירוש, שהיא התפלה בכל כחה ואחרי השליטה את הדבר על לון השמים. ועלה זו מועלת כמיוחסת שבתפלה. וכן הוא הפירוש: ותשק את הילד היינו שהשליטה את עניינה על לון הבורא ב"ה, וזה היעיל צמתת אחד הקיטום, היינו שחיים הוא הפלות, כמו יצא לנחק לשוח בשדה וחתת: הוא במקום כמו: חתה הסור, חתה השם: וחתת: הוא המיוחס, כמו שמוכר בנמרה כמנה מקומות אחד המיוחס. דברי יחזקאל

כל כולו על בוראו, כי לא רק בפעולה ובמעשה סומך הוא עליו ית', אלא גם לגבי עצם קביעת הדבר - לכאן או לכאן - מושך את ידיו, ובתוכם לבב משאור את הכל על ה'.

ואם מדת החישעין - כאשר אמרנו - היא היא יסוד כוחה של תפלה, הרי מובן שבמדרגה השלישית הנזכרת, בה לא נשאר אף מושקל כלשהו על האדם עצמו, כי את הכל השליך על אביו שבשמים, בוקעת תפילתה רקיעים כמיוחדת שבתפלות.